

การศึกษาระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

นางสาวสุวิมล ราชธนบริบาล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอุดมศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-639-482-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE PROCESS IN PUBLIC
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF
THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS

Miss Suvimol Rajadhonboribal

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for the Degree of Master of Education in Higher Education

Department of Higher Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN - 974-639-482-7

สุวิมล ราชธนบริบาล : การศึกษาระบวนการประกันคุณภาพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
ของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (A STUDY OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE
PROCESS IN PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE
JURISDICTION OF THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS)

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร. สุกัญญา ไชวี่ไลกุล, 175 หน้า, ISBN 974-639-482-7.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจรูปแบบกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และเสนอแนวทางในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร แบบสำรวจ จาก 11 สถาบัน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร 16 สถาบัน และแบบสอบถามผู้บริหารและอาจารย์ 6 สถาบัน

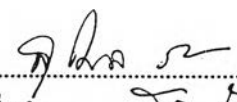
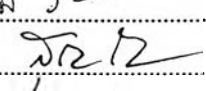
ผลการวิจัยพบว่า สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งได้มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถาบัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานที่ สอดคล้องกับนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัย มีรูปแบบกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา 3 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1 ประกอบด้วย ระบบกำกับ ระบบสนับสนุน และระบบตรวจสอบ รูปแบบที่ 2 มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับรูปแบบที่ 1 มีการเน้น ที่การพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การประกันคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบที่ 3 มีการกำหนดกรอบ แนวคิดเป็น ขั้นตอน แบ่งกระบวนการออกเป็น 5 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากรของสถาบัน ระยะ ที่ 2 จัดตั้ง สภาวิชาการขึ้นเป็นองค์กรหลักที่ดูแลเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ การประกันคุณภาพ การศึกษา เพื่อทำหน้าที่ประสานงานนโยบายและจัดทำข้อเสนอเกี่ยวกับหลักเกณฑ์หรือคู่มือสำหรับให้คณะ วิชาถือเป็นแนวปฏิบัติ ระยะที่ 3 การนำนโยบายสู่แนวปฏิบัติและมีการออกเยี่ยมชมหน่วยงานเพื่อดูความคืบหน้าของแต่ละ คณะและหน่วยงาน ระยะที่ 4 การปรับปรุงระบบ ระยะที่ 5 การดำเนินการการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ นอกจากนี้พบ ว่า สถาบันมีวิธีดำเนินการในการจัดประชุมชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบัน จัดตั้งคณะกรรมการการประกันคุณภาพของสถาบัน จัดตั้งหน่วยงาน/คณะ/และผู้บริหารผิชอบ จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพ กำหนดนโยบาย การประกันคุณภาพการศึกษาและนำนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับภาควิชา และกำหนดดัชนีบ่งชี้คุณภาพของมหาวิทยาลัยส่วน ภูมิภาค

ด้านความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพในหน่วยงาน พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินการด้านหลักสูตรมากที่สุด ส่วนอีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ ด้านห้องสมุดและแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ ด้านการวิจัย และด้านบริการวิชาการ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก สำหรับความคิดเห็นของอาจารย์ให้ความสำคัญต่อวิธีดำเนินการด้านหลักสูตรมากที่สุดเช่นกัน อีก 4 ด้านให้ความสำคัญในระดับมาก และทั้งผู้บริหารและอาจารย์ให้ความสำคัญด้านนิสิตนัก ศึกษาระดับปานกลาง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการปฏิบัติและมีความ เข้าใจว่าการประกันคุณภาพเป็นการตรวจสอบหรือการจับผิดการทำงานของบุคลากร นอกจากนี้พบว่า การปรับเปลี่ยนผู้บริหารทำให้ การดำเนินงานระหว่างสถาบัน คณะและภาควิชาขาดความต่อเนื่อง ทบวงมหาวิทยาลัยขาดความชัดเจนในเรื่องแนวทางการปฏิบัติ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ประสบความสำเร็จ ต้องการคู่มือในการพัฒนาหลักสูตรภายในสถาบัน และแนวปฏิบัติในการนำไปใช้

ผู้วิจัยได้เสนอแนะรูปแบบกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา และกระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษาจากนโยบายสู่แนวปฏิบัติ

ภาควิชา อคมศึกษา
สาขาวิชา อคมศึกษา
ปีการศึกษา 2541

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C843792 : MAJOR HIGHER EDUCATION

KEY WORD: EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE / PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

SUVIMOL RAJADHONBORIBAL : A STUDY OF EDUCATIONAL QUALITY ASSURANCE PROCESS IN PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS.

THESIS ADVISOR : ASST. PROF. DR. SUKANYA S. KOVILAIKOOL, Ph.D. 175 pp. ISBN 974-639-482-7.

The purpose of this research were to study educational quality assurance (Q.A.) pattern and process in public higher education institutions under the jurisdiction of the Ministry of University Affairs. To investigate the administrators' and faculty members' opinions toward the educational Q.A. process and to suggest the directions to perform educational Q.A. in the institutions. The data was collected from document, survey report from 11 institutions and interviewing the administrators' from 16 institutions, using questionnaire for the administrators and faculty members in 6 institutions.

The research results were as follows :

Every institution had distributed the principles and policy to enhance knowledge, understanding and awareness of the importance of educational Q.A. Most of the institutions were performing using similar policy of the ministry of performing using similar policy of the Ministry of University Affairs. They were using 3 patterns of educational Q.A. process :

Pattern I consisted of 1. Controlling Process 2. Supporting Process and 3. Assessment Process.

Pattern II had the same component with the first pattern and focus on personnel development to be ready for educational quality assurance.

Pattern III formulated the conceptual framework in 5 phases : 1) developed personnel knowledge and understanding, 2) formulated the academic council to responsible for the educational Q.A. of the institution, having the executive committee working as coordinator of the policy and to produce suggestions concerning criteria and policy manual, 3) introducing the policy into practice and visiting to prospect progression of every faculty or unit, 4) improving the process and 5) complete the whole process and integrity.

For the administrators' and the faculty members' opinion toward the monitoring of Q.A. in the institutions, revealed that : The administrators awareness toward the curriculum Q.A. performance was at the highest level, and the other 4 parts : facility, library and learning resources, research and academic services were at the much level. The faculty members awareness toward the curriculum Q.A. performance were at the highest level and the much level in 4 parts. Both administrators and faculty members awareness toward the student Q.A. performance was at median level.

Problems and obstacles in performing the Q.A. process were : most of the personnel lack of knowledge and ability, they perceived that quality assurance is about inspecting or proofing their works. Besides those were : discontinuity of the process due the administrators' shift. The Ministry of University Affair had no clear direction in performing Q.A. process. Most of the administrators needed the sample of the university with successful process and the manual for developing mechanism within their own institutions, together with guidelines for application.

The researcher had suggested the Q.A. process patterning as well as application of Q.A. process policy.

ภาควิชา..... อุดมศึกษา.....

ลายมือชื่อนิติ..... *Suvmol Rajadhonboribal.*

สาขาวิชา..... อุดมศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Sukanya S. Kovilaikool.*

ปีการศึกษา..... 2541.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความเมตตากรุณา ความดูแลเอาใจใส่ และเวลาอันมีคุณค่าของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา โฉววิไลกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง มา ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุษ และรองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ บวรศิริ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดารัตน์ บุญนุษ อาจารย์ ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ และอาจารย์ ดร.พันธศักดิ์ พลสารมย์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบแบบสอบถามและได้ให้คำแนะนำยิ่งในการวิจัย

ขอขอบพระคุณท่านอธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และคณบดี ตลอดจนบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล ตลอดจนได้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล นอกจากนี้ขอขอบคุณที่ปรึกษาด้านกิจการอุดมศึกษาเอกชน และบุคลากรส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนไม่ตรีจิตและกำลังใจที่ให้กับผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ พิพัฒน์ ไทยอารี ผู้อำนวยการสถานศึกษาและวิจัยรัฐวิสาหกิจที่ได้ให้โอกาสลาศึกษาต่อและให้คำปรึกษาตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาในหลักสูตรนี้

ขอขอบคุณเพื่อนปริญญาโทอุดมศึกษา รุ่นที่ 18 และรุ่นพี่รุ่นน้องในภาควิชาอุดมศึกษาทุกคนที่ให้ความช่วยเหลืออย่างดีและเป็นกำลังใจให้อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ดร.ชนะศักดิ์ ป้ายเที่ยง อาจารย์ ดร.ทวีชัย บุญเต็ม คุณวัชณีย์ เซาว์ดำรงค์ อาจารย์ ดร.ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์ คุณวรรณภา แสงวัฒนะกุล และคุณนันทวรรณ เจริญจิตต์ ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำและช่วยดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาอุดมศึกษาทุกท่าน เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะครุศาสตร์ และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ด้วยดีตลอดระยะเวลาการศึกษาและที่สำคัญ คุณปราณี หอมจันทร์ และคุณจงกล แสนสุข ที่ช่วยจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ท้ายที่สุดแต่สำคัญอย่างยิ่งผู้เขียนขอขอบคุณคุณแม่แห่งรัฐ ราชชนนบริบาล และสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่สนับสนุน ส่งเสริมและให้กำลังใจตลอดมา

สุวิมล ราชชนนบริบาล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
คำถามในการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
ตอนที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของการประกันคุณภาพ	8
ตอนที่ 2 การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา	13
ตอนที่ 3 นโยบาย หลักการ และวิธีการปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539.....	24
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	31
3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	42
ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ การดำเนินงานในการประกัน คุณภาพการศึกษา	42
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการดำเนินงาน การประกันคุณภาพการศึกษา.....	60
ส่วนที่ 3 การเสนอแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	102
5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	107
สรุปผลการวิจัย	109
การอภิปรายผล	125
การเสนอแนะแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.....	135
ข้อควรคำนึงถึงในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา.....	137
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	137
รายการอ้างอิง	138
ภาคผนวก ก.	142
ภาคผนวก ข.	173
ประวัติผู้เขียน	175

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	38
2	แสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	40
3	สภาพทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา	43
4	แสดงการดำเนินกิจกรรมก่อนการประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพ การศึกษา	48
5	แสดงการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ. 2539-2540	49
6	แสดงการดำเนินกิจกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ปี พ.ศ. 2539-2540	52
7	แสดงขั้นตอนการสร้างระบบคุณภาพในสถาบันอุดมศึกษา	53
8	แสดงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา	54
9	แสดงการจัดลำดับปัญหาและอุปสรรคในการประกันคุณภาพการศึกษา	55
10	แสดงสถานภาพของผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย	61
11	แสดงลักษณะงานที่ผู้บริหารรับผิดชอบ	63
12	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความรู้ในการประกันคุณภาพ	67
13	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาสู่แนวปฏิบัติ ในสถาบัน	69
14	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ในหน่วยงาน	70
15	ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านนิสิตนักศึกษา ในหน่วยงาน	71
16	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านอาจารย์ ในหน่วยงาน	72
17	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้าน หลักสูตรในหน่วยงาน	73
18	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านห้องสมุด และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในหน่วยงาน	74

ตารางที่		หน้า
19	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านการวิจัย ในหน่วยงาน	75
20	แสดงความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านการบริการ วิชาการในหน่วยงาน	76
21	สถานภาพของอาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย.....	77
22	แสดงลักษณะงานที่อาจารย์รับผิดชอบ	79
23	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับความรู้ในการประกันคุณภาพการศึกษา	83
24	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการนำนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาสู่ แนวปฏิบัติในหน่วยงาน	85
25	ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ในหน่วยงาน	86
26	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านนิสิต นักศึกษาในหน่วยงาน	87
27	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการเพื่อควบคุมคุณภาพด้านอาจารย์ ในหน่วยงาน	88
28	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพด้านหลักสูตรใน หน่วยงาน	89
29	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพด้านห้องสมุดและ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ในหน่วยงาน.....	90
30	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพด้านการวิจัย ในหน่วยงาน.....	91
31	แสดงความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับวิธีดำเนินการควบคุมคุณภาพด้านการบริการ วิชาการในหน่วยงาน	92
32	แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อวิธีดำเนินการเพื่อ ควบคุมคุณภาพในหน่วยงาน	101